

"Ja, Filajnis": Poeci mówiący kobiecym głosem w greckich epigramach epoki hellenistycznej *Streszczenie popularnonaukowe*

Cel projektu

Niniejszy projekt dotyczy literatury starożytnej w epoce hellenistycznej (IV–I w. p.n.e.), a w szczególności hellenistycznych epigramów, czyli zwięzłych utworów pisanych tzw. dystychem elegijnym. Celem projektu jest analiza sposobu, w jaki poeci tego okresu mówią kobiecym głosem, to znaczy, w jaki sposób konstruują głos kobiecych postaci w swoich utworach. W tym celu poddana zostanie analizie około setka epigramów, w których poeci mówią poprzez kobiecą maskę, na przykład matki oplakującej śmierć dzieci, hetery składającej wotum Afrodydzie w podziękę za jej opiekę czy też kobiety modlącej się do Artemidy o przyniesienie ulgi w bólach porodowych. Utwory te zostaną następnie porównane z utworami pisanymi przez hellenistyczne poetki, aby spróbować odpowiedzieć na pytanie, czy istnieją różnice w sposobie konstruowania kobiecego głosu przez poetów i przez poetki.

Opis badań

W ramach badań wstępnych zidentyfikowałam 35 epigramów hellenistycznych autorstwa poetów, w których kobiecy głos pojawia się bezpośrednio, to znaczy postać kobieca wypowiada się w pierwszej osobie, i dalsze ok. 60 epigramów, w których kobiecy głos jest w pewien sposób zapośredniczony, np. tematem utworu jest kobieta składająca wotum bogu lub bogini. Utwory te, razem z 38 epigramami autorstwa hellenistycznych poetek i 3 epigramami przypisywanymi w tej epoce Safonie, stanowią będą główny korpus badanych tekstów. Korpus ten będzie także porównywany z utworami, w których poeci piszą z perspektywy męskiej, które stanowią będzie tło, na którym charakterystyczne cechy kobiecego głosu będą lepiej widoczne.

Podczas badania utworów, w których poeci mówią kobiecym głosem, a także tych, w których czynią to poetki, wytaczać mój szlak będą następujące pytania badawcze:

- W jakich podgatunkach epigramu przemawiają kobiece postaci (np. w epigramach wotywnych, nagrobnych, erotycznych, w których czynią to najczęściej)?
- Jakie są najczęściej wykorzystywane środki stylistyczne i sposoby sytuowania utworu w kontekście tradycji literackiej i kulturowej (np. nawiązania intertekstualne, wykorzystanie motywów kulturowych takich jak tzw. „narzeczony Hadesa”)?
- W jakich okolicznościach przemawiają kobiece postaci (np. do których bogów się modlą, gdzie są ukazywane: wewnątrz domu czy w przestrzeni publicznej, w którym towarzystwie)?
- W jaki sposób postaci kobiece przedstawiają same siebie (np. czy używają imienia ojca czy matki, na które elementy swojego życia zwracają uwagę w inskrypcjach nagrobnych)?
- Jakie normy społeczne i wymogi przekazują badane epigramy (np. dlaczego głos pożyczany przez męskich autorów tak często należy do hetery)?

Powody, dla których podjęta została ta tematyka badawcza

Zagadnienie kobiecego głosu w epigramie hellenistycznym połączone jest z szerszym zagadnieniem norm i stereotypów dotyczących płci w społecznościach starożytnej Grecji. Analiza sposobu, w jaki konstruowany jest kobiecy głos w poezji pisanej zarówno przez mężczyzn, jak i kobiety, prowadzi nas będzie także ku szerszym społecznym normom, od których głos ten jest zależny i które wyznaczają granice tego, co kobiecy głos może powiedzieć, w czyjej obecności i w jakich okolicznościach.

Podczas gdy literatura hellenistyczna, a w szczególności twórczość poetek tego okresu, spotykają się w ostatnich dekadach z coraz większym zainteresowaniem uczonych, podejście proponowane w niniejszym projekcie nie zostało nigdy zastosowane. Epigramy pisane przez poetów z kobiecej perspektywy nie zostały nigdy zbiorczo i dokładnie przeanalizowane, nie były też porównywane do twórczości poetek. Stanowi to poważną lukę w literaturoznawstwie i filologii klasycznej, którą niniejszy projekt ma nadzieję wypełnić.

Najważniejsze spodziewane efekty

Znalezienie odpowiedzi na powyższe pytania badawcze pozwoli mi zweryfikować lub odrzucić główną hipotezę projektu, mianowicie, że nie ma znaczących różnic pomiędzy sposobem, w jaki poeci i poetki epoki hellenistycznej przedstawiają kobiecy głos w swoich utworach, co może wskazywać, że kobiecy głos jest czymś nie przyrodzonym, a społecznie konstruowanym, a zatem możliwym do wykorzystania zarówno przez mężczyzn, jak i kobiety.